

Asia: VN/1014/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kielitutkintoja koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Jyväskylän yliopiston lausunto

Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kielitutkintoja koskevan lainsäädännön muuttamisesta.

KOMMENTIT LAKIESITYKSEN PERUSTELUIHIN

Kommentit yleisten kielitutkintojen laadunvalvonnasta ja tutkintoprosessin kestosta

Lakiesityksen perusteluissa nykytilaa ja sen arviointia koskevassa luvussa käsitellään tutkintotodistuksen saamisen hitautta. Yhdeksi syyksi hitauteen annetaan ”tutkintojen perusteellinen laatutyö”. Kielitutkintojen arvioinnin valmistumiseen on varattu kaksi kuukautta aikaa tutkintopäivästä. Suurin syy tutkintoprosessin hitaudelle on kuitenkin tutkintoihin liittyvä logistiikka. Yleisiä kielitutkintoja ei ole tähän mennessä digitalisoitu, vaan tutkinnot ovat kynä-paperitestejä ja tutkintomateriaaleja joudutaan kuljettamaan postitse: tutkinnon järjestäjät lähettävät materiaalin testipäivän jälkeen Solkiin postitse ja lisäksi osa suorituksista lähetetään postitse arvioijille arvioitavaksi. Lisäksi tutkintotodistukset lähetetään suorittajille postitse.

Tutkintojärjestelmässä laadunvarmennus on tärkeä osa laadukasta kielitaidon arviointia. Tutkintojen laatuun liittyvät toimenpiteet vievät aikaa, koska osa tutkinnon osakokeista vaatii ihmisarvioijien työtä (puhumisen ja kirjoittamisen arviointi). Lisäksi tutkinnon merkityksellisyyden vuoksi on tärkeää, että tutkintotulokset kertovat mahdollisimman osuvasti testin osallistujan taidosta ja että tutkintotulosten oikeellisuus varmistetaan. Laadunvarmistus ei siis aiheuta turhaa viivytystä, kuten lakiesityksessä annetaan ymmärtää, vaan se on keskeinen osa arviointiprosessia.

Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että valtionhallinnon kielitutkinnoissa pieni suorittajamäärä mahdollistaa tutkintojen järjestämisen joustavuuden ja arviointivaiheen lyhyen keston. On hyvä huomioida, että valtionhallinnon kielitutkintojen tulosten valmistumista nopeutta se, että yleisistä kielitutkinnoista poiketen vastaanottaja arvioi vain yhden suorittajan tuotoksen. Lisäksi arviointi on erilaista kuin yleisissä kielitutkinnoissa, koska osallistujan saama arvio perustuu vain yhden vastaanottajan näkemykseen testattavan kielitaidosta ja tutkintojärjestelmästä puuttuu vastaanottajien arviointilinjan seuranta. Lisäksi valtionhallinnon kielitutkinnoissa ei seurata tilastollisesti sitä, miten testitehtävät erottelevat testattavia toisistaan, mille taitotasolle tehtävät on suunnattu sekä mikä tehtävien vaikeustaso ja johdonmukaisuus on.

Kommentit tekoälyn hyödyntämisestä kielitutkinnoissa

Lakiesityksen perusteluissa muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa luvussa käsitellään tekoälyn hyödyntämisen mahdollisuuksia tutkintoprosessissa ja yhtenä esimerkkinä annetaan testin laadinta. Tekoälyä voidaan hyödyntää laadinnassa, mutta se ei vielä korvaa tehtäviä laativia ihmisiä. Tekstistä voi saada vääränlaisen kuvan siitä, että tehtävien laadinta on tutkintoprosessia hidastava vaihe. Yleisissä kielitutkinnoissa on jo tällä hetkellä olemassa toimivat työryhmät tehtävän laadintaan ja uusia tehtäviä saadaan joustavasti ja nopeasti testijärjestelmän käyttöön. Digitaaliseen testiin siirtyminen kuitenkin tulee tarkoittamaan sitä, että testitehtäviä tarvitaan aikaisempaa enemmän, sillä jos ymmärtämisen osakokeissa siirrytään täysin koneella luettaviin monivalintakysymyksiin ja luovutaan avoimista kysymyksistä, tarvitaan testikokonaisuuksissa tehtäväosioita enemmän, jotta arvauksen osuutta vastaamisessa voidaan minimoida. Lisäksi jos samalla testillä testataan useita eri taitotasoja, tarvitaan paljon testitehtäviä, jotta saadaan eroteltua eri taitotasot toisistaan. Digitaalisuus ei siis vaikuta siis siihen, että testipäivänä esimerkiksi ymmärtämisen osakokeet voitaisiin suorittaa lyhyemmässä ajassa, koska osakokeet vaativat enemmän tehtäviä ja niiden suorittamiseen osallistuja tarvitsee luonnollisesti myös aikaisempaa enemmän aikaa. Toki digitaalisessa ymmärtämisen testissä tulokset saadaan aikaisempaa nopeammin selville.

Samassa luvussa nostetaan esiin tekoälyn mahdollinen käyttö tuottamisen taitojen arvioinnissa. Tekoälyn ja automaattisen arvioinnin käyttö tuottamisen taitojen arvioinnissa ei ole realistista vuonna 2026. Lisäksi automaattinen arviointi ei ole Suomessa vielä niin kehittyntä, että se korvaisi ihmisarvioinnin. Tekoälyn käyttöönotto vaatii jatkuvaa tekoälymallien kehittämistä, testaamista, muokkaamista ja testaamista uudelleen. Aikataulullisesti jo digitaalisen testin valmistuminen itsessään vuoden 2026 alussa on hyvin kunnianhimoinen tavoite.

Tekoälyn käyttöön liittyy tietosuojaan liittyviä vaaroja. Jos tekoälyä käytetään, sitä tulee käyttää turvallisella palvelimella, esim. Opetushallituksen hyväksymällä palvelimella, jossa on riittävät tietoturvasuojaukset.

Kommentit tutkintotulosten siirtymisestä sähköisesti

Esitetty oikeus siirtää tietoja tutkintosuorituksista Opetushallitukselta sähköisesti muille viranomaisille on kannatettava. Maahanmuuttovirasto on voinut tarkastaa jo useamman vuoden ajan tiettyjä tietoja yleisten kielitutkintojen suoritusrekisteristä (esimerkiksi tutkintotulokset), ja tämä on ollut hyvä käytäntö, koska se on vähentänyt sekä Opetushallituksen että Solkin työtä sekä nopeuttanut Maahanmuuttovirastoon tulleiden hakemusten käsittelyaikaa. On hyvä edistää sitä,

että Maahanmuuttoviraston lisäksi myös muut viranomaiset voivat tarvittaessa saada tietoa kielitutkintosuorituksista.

Uuden tietojärjestelmäkokonaisuuden yhteys Opintopolku-järjestelmään on myös hyvä uudistus, kun osallistujat voivat tulevaisuudessa nähdä Opintopolusta tutkintotuloksensa. Tämä vähentää sekä Opetushallituksen että Solkin työtä. Lisäksi tätä kautta tulosten välitys osallistujille nopeutuu, koska postin kautta välitettyjen todistusten saaminen kestää yleensä useita päiviä.

Muita kommentteja lakiesityksen perusteluihin

Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että ”yleisten kielitutkintojen järjestämistä koskevasta erityislainsäädännöstä purettaisiin ja kevennettäisiin tarpeettoman yksityiskohtaista sääntelyä”. Mitä tarpeettoman yksityiskohtaisella sääntelyllä tässä yhteydessä tarkoitetaan?

Yleisten kielitutkintojen digitalisoitumisen myötä on varmistettava, että myös heidän, joilla ei ole riittäviä digitaalisia taitoja, on mahdollista suorittaa tutkinto vaihtoehtoisella tavalla. Ilman digitaalisten taitoerojen huomioimista tutkintoon osallistuneiden oikeudenmukainen arviointi on mahdotonta (ks. Malessa 2025, Honko & Hirvelä 2024). Lakimuutoksessa on huomioitava se, että vaikka monilla on älypuhelin, ei heillä kuitenkaan välttämättä ole tietokoneen käyttötaitoja, tai ne ovat hyvin vähäiset. Silloin kielitutkinnon suorittaminen on käytännössä lähes mahdotonta ilman tukea, ja sen kanssakin suoritus aika todennäköisesti loppuu kesken. On vakavasti pohdittava, voiko kielitutkinnon digitaalisuus olla syy erityisjärjestelyyn.

Alaluvun 2.1.1.2 neljännessä kappaleessa sanotaan, että tutkintotodistus lähetetään tutkinnon suorittajalle, kun tutkintotoimikunnan puheenjohtaja on allekirjoittanut todistuksen. Todistuksessa allekirjoitus on kuitenkin jo valmiiksi painettuna todistuspaperiin, joten parempi sanamuoto olisi ”Toimikunnan puheenjohtajan allekirjoituksella varustettu todistus lähetetään suorittajalle postitse Solkista”.

Alaluvun 2.3 ensimmäisessä kappaleessa käsitellään kielitutkintojen käyttötarkoituksia. Haluamme täsmentää, että yleisiä kielitutkintoja käytetään useaan eri tarkoitukseen. Suomen ja ruotsin keskitason tutkintotodistusta käytetään pääasiassa kansalaisuuden edellytyksenä olevan kielitaidon osoittamiseen, mutta useat tarvitsevat tutkintotodistusta myös työn ja opiskelujen vuoksi. Solki kerää tietoa muun muassa tutkintotodistuksen käyttötarkoituksista taustatietolomakkeella, joka lähetetään jokaiselle osallistujalle ennen tutkintopäivää. Kyselyyn vastaaminen on osallistujalle vapaaehtoista.

Alaluvun 4.2.2 ensimmäisessä kappaleessa ehdotetaan, että valtionhallinnon kielitutkintojen lakkauttamisen myötä kielitutkinnoissa työskentelevät henkilöt voisivat siirtyä yleisiin kielitutkintoihin liittyviin tehtäviin. On kuitenkin huomioitava, että yleisiin kielitutkintoihin arvioijaksi siirtyviltä valtionhallinnon kielitutkintojen vastaanottajilta vaaditaan yleisten kielitutkintojen arvioijakoulutuksen suorittaminen ennen arvioijaksi rekisteröintiä. Valtionhallinnon kielitutkinnon arvioijien arviointikäyttäytymisestä (mm. lempeys/ankaruus, johdonmukaisuus) ei ole mitään tietoa, koska tutkintojärjestelmässä ei seurata arvioijien toimintaa samoin kuin yleisissä kielitutkinnoissa. Tästäkin syystä koulutus ennen yleisiin kielitutkintoihin arvioijaksi siirtymistä on heille tarpeellinen.

KOMMENTIT SÄÄNNÖSKOHTAISIIIN PERUSTELUIHIN JA LAKIESITYKSEEN YLEISISTÄ KIELITUTKINNOISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

2 § Tutkintojen hallinto

Säännöskohtaisesta perustelusta saa käsityksen, että ilmeisesti jatkossakin nimenomaan korkeakoulut katsotaan sellaisiksi tahoiksi, joiden kanssa voidaan tehdä sopimus yleisten kielitutkintojen järjestämisestä. Siten viittaus muihin julkisyhteisöihin ja yhteisöihin jää epäselväksi. Mitä ne voisivat olla? Tämä olisi syytä määritellä tarkemmin. Ehdotuksesta saa siis toisaalta vaikutelman, että myös jokin muu yhteisö (yrityskin?) voisi olla ainoa tai pääsopimusosapuoli, toisaalta siinä saa vaikutelman, että joka tapauksessa korkeakoulun tai korkeakoulun johtama ryhmittymä voisi olla ainoa tai pääsopimusosapuoli. Meistä jälkimmäinen tulkinta on järkevämpi, kuten alla perustelemme, mutta lakipykälää tulee selventää sen suhteen, millainen taho voi olla sopimuksen pääosapuoli.

Nähdäksemme ainut tapa varmistaa yleisten kielitutkintojen kaltaisen seurauksiltaan tärkeän arvioinnin laatu ja tasapuolisuus Suomessa on jatkossakin rajata sen vastuutahoksi korkeakoulu tai jos halutaan väljentää sanamuotoilua, myös korkeakoulukonsortiot. Toki tutkintoa tekemässä voi jatkossa olla muitakin osapuolia, mutta päävastuu niistä tulisi olla taholla, jolla on aitoa osaamista sekä arvioinnista että kielitaidosta. Suomessa vain korkeakouluissa tehdään laadultaan ja volyymiltaan sellaista kielitaidon arviointia koskevaa tutkimusta ja kehitystoimintaa, joka takaa tällaisen laadukkaan arvioinnin. Lisäksi vain korkeakouluissa tehdään merkittävässä määrin esim. suomen ja ruotsin kielen oppimista ja käyttöä koskevaa tutkimusta. Pienenä kielialueena Suomesta ei myöskään löydy yksityisiä yrityksiä, joilla olisi resursseja ja osaamista vastaavanlaiseen toimintaan (esim. englanti suurena maailmankielenä on tässä suhteessa eri asemassa, joten laadukkaita englannin tutkintoja tekevät myös jotkut yritykset tai yrityksiä muistuttavat toimijat).

Kielitutkintojen vaatiman osaamisen kehittäminen vaatii vuosikausien työn ja myös tarpeeksi suuren asiantuntijajoukon muodostamista; tällaista asiantuntemusta ja ns. kriittistä massaa ei yksinkertaisesti löydy maastamme korkeakoulujen ulkopuolelta. Lakiteksti tulee siis muotoilla niin, että on selvää, että päävastuu on jatkossakin korkeakoululla / korkeakouluilla, joka/jotka voivat ottaa mukaan muitakin osapuolia esimerkiksi alihankkijoina. Tulevassa yleisten kielitutkintojen digitalisoinnissa on itse asiassa todennäköistä, että työn teknisestä puolesta (ohjelmistot) vastaa jokin yritys, jonka kanssa korkeakoulu (JY) tekee sopimuksen.

4 § Tutkintojen järjestäminen

Pykälässä OPH:lle määritelty oikeus tehdä sopimuksia tutkintojen järjestäjien kanssa tarkoituksenmukaiseksi katsomalleen ajanjaksolle on epämääräinen ja voi tuottaa erilaisia ongelmia. Se voi esimerkiksi vaikuttaa järjestäjien sitoutumiseen tutkintojen järjestämiseen. Järjestäminen vaatii pitkäjänteistä sitoutumista toimintaan muun muassa laiteinvestointien, henkilökunnan ja tilakysymysten vuoksi. Lakiin tulisi kirjata valittavissa olevat sopimuskaudet (esim. 2, 5, 10 vuotta), jotta voidaan varmistaa, että järjestäjiä on käytettävissä tarpeellinen määrä eri puolilla Suomea. Sopimusten joustavuus on muuten hyvä uudistus, jos se mahdollistaa sopimuksen sisältöjen muuttamisen (esimerkiksi testikielten määrän muuttaminen) kesken sopimuskauden. Eri pituiset sopimukset eri päättymisaikoihin tekevät myös sopimusten seurannasta vaikeampaa.

Pykälässä tulisi säilyttää säännös mahdollisuudesta purkaa sopimus, jos tutkinnon järjestäjä laiminlyö sopimuksen mukaisia tehtäviään. Lisäksi pykälään tulisi lisätä säännös, joka mahdollistaa järjestäjälle sopimuksen purkamisen kesken sopimuskauden. Järjestäjä voi esimerkiksi kauden aikana joutua yt-neuvottelujen myötä vähentämään henkilökuntaa, mikä tekee tutkintojen järjestämisestä haastavaa.

Säännös siitä, että tutkinnon järjestäjien on pystyttävä tarjoamaan tutkintotilaisuuksia riittävän usein, on kannatettava. Järjestäjien ja kielitutkintojen hallinnoinnin kannalta on kuitenkin tärkeää, että eri osakokeille on määritetty tietyt testipäivät. Se, että halukkaat voisivat tehdä kielitutkinnon aina halutessaan, ei ole järjestäjien, kielitutkintoja tuottavan tahon eikä arviointia tekevien näkökulmasta mahdollista. Tutkintokertoja voidaan kuitenkin lisätä, jotta tutkinnon suoritushallinnon on tarjolla useammin.

8 § Arvioijarekisteri

Pykälään esitetty lisäys siitä, että arvioijan tulisi olla edelleen mukana opetustoiminnassa, on hyvin ongelmallinen. Opetustyön sijasta tulisi painottaa arviointitaidon ylläpitämistä. Esimerkiksi tutkimuksessa (Neittaanmäki & Lamprianou 2024) on todettu, että säännöllisesti arviointitilaisuuksiin osallistuminen vaikuttaa positiivisesti arvioinnin johdonmukaisuuteen. Sen sijaan poissaolot arviointikerroilta lisäävät epä johdonmukaisuutta ja vaikuttavat arvioijan arviointien luotettavuuteen.

Yleisissä kielitutkinnoissa on ollut käytänteenä, että arvioija jää pois arviointityöstä täytettyään 70 vuotta. Olisi hyvä määritellä arvioijille virallinen yläikäraja, koska tällä hetkellä tähän ei ole ollut mitään virallista linjausta. Lisäksi tällä hetkellä arvioijina toimii henkilöitä, jotka eivät välttämättä rekisteröintikautensa aikana toimi/ole toimineet opettajana vaan ovat työskennelleet esimerkiksi maahanmuuttaneiden uravalmentajina tai maahanmuuttajakoulutuksessa koulutuspäällikköinä tai he tekevät väitöskirjaa. Edellytys opetuskokemuksesta ei myöskään täyty arvioinnin parissa työskentelevillä Solkin tutkijoilla, koska he eivät oman yleisiin kielitutkintoihin liittyvän työnsä ohessa opeta kieltä mutta ovat kuitenkin kyseisen kielen arvioinnin asiantuntijoita. Edellytyksenä tulisi siten olla kokemus kyseisen kielen oppijoiden kanssa työskentelystä (esim. opetus, arviointi) ja ymmärrys kielitaidon kehittämisestä.

Arvioijarekisterin tulee jatkossakin säilyä ei-julkisena, sillä arvioijatietojen julkaiseminen voi aiheuttaa arvioijille turvallisuusriskin.

Arvioijien on maksettava rekisteröinnistä maksu Opetushallituksen rekisteriin merkitsemisestä. Missään muussa tutkintojärjestelmässä (YTL tai VKT) ei ole olemassa vastaavaa rekisteröintimaksua. Ongelmallisinta rekisteröintimaksussa on se, että se ei kohtelee eri kielten arvioijia tasa-arvoisesti. Tutkintokielissä, joissa osallistujia on paljon, arvioija pystyy saamallaan arviointipalkkioilla kattamaan rekisteröintimaksun, mutta pienten osallistujamäärien tutkinnoissa rekisteröintimaksu on todella suuri suhteessa saatuihin arviointipalkkioihin. Joidenkin kielten tutkinnoissa arvioija ei välttämättä saa edes viiden vuoden aikana rekisteröintimaksua vastaavaa summaa kokoon arviointipalkkioista. Arvioijien saatavuuden varmistamiseksi rekisteröintimaksu olisi hyvä poistaa.

10 § Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri

Tutkintorekisteristä ei tule poistaa tietoa henkilötunnuksesta ja sukupuolesta. Henkilötunnuksen poiston myötä menetettäisiin tieto osallistujien iästä: jatkossa yleisillä kielitutkinnoilla olisi siis yhä vähemmän tietoa osallistujista, mikä heikentäisi tutkinnon laadun valvontaa. Lisäksi asiakaspalvelutilanteissa henkilön tunnistaminen on vaikeaa ilman henkilötunnusta, koska etenkin suomen ja ruotsin tutkintojen osallistujien nimien ovat usein hyvin samantapaisia ja vieraskielisten nimien oikeinkirjoitus vie asiakaspalvelulta aikaa. Henkilötunnuksella on voitu varmistaa, että oikea henkilö saa tietoa omasta suorituksestaan ja että oikean henkilön tiedot löytyvät helposti.

Tietoa osallistujien sukupuolesta tarvitaan tutkinnon laadunvalvonnassa. Sukupuolen poistaminen heikentää laadunvarmennusta, koska sekä tehtävien toimivuutta että arvioijien toimintaa tarkastellaan osallistujien sukupuolen mukaan (bias-analyysit). Näillä voidaan varmistaa se, että testitehtävät eivät suosi tiettyä sukupuolta tai että arvioijat eivät suosi tai rankaise arvioinneissaan tietyn sukupuolen edustajaa.

Tutkinnon arvioijan tietojen yhdistäminen tutkintoon osallistuneen tietoihin rekisterissä aiheuttaa monenlaista ongelmaa arvioijille ja tutkintojärjestelmälle. Ensinnäkin vaarana on se, että jos tieto arvioijasta pääsee jollakin tavalla osallistujan tietoon, se saattaa aiheuttaa arvioijalle jopa turvallisuusriskin. Osallistujan ei tulisi missään tilanteessa saada tietoa arvioijasta. Tietojen yhdistämisestä osallistujatietoihin, pitäisi kysyä arvioijilta suostumus. Todennäköistä on, että tämänkaltaisen rekisterin ylläpito johtaa siihen, että monet arvioijat jättävät arviointityön. Arvioijatietojen antaminen ei myöskään ole linjassa muiden tutkintojärjestelmien käytänteiden kanssa, sillä esimerkiksi ylioppilastutkinnossa ei julkaista missään sensoreiden tietoja eikä niitä anneta ylioppilaskokelaille. Tätä samaa käytännettä tulisi soveltaa myös yleisissä kielitutkinnoissa. Opetushallituksella on tällä hetkelläkin oikeus saada tiedot suoritusten arvioijista Solkista. Lisäksi Solki seuraa arvioijien toimintaa (lempeyttä/ankaruutta, johdonmukaisuutta sekä arviointiaktiivisuutta), ja myös näitä tietoja voidaan antaa tarvittaessa Opetushallitukselle. Lisäksi Solki arvioinnista vastaavana tahona huolehtii siitä, että arvioinnit ovat oikeudenmukaisia ja luotettavia ja että tutkintojärjestelmässä toimivat arvioijat toimivat vastuullisesti. Arvioijat arvioivat kullakin tutkintokerralla useita suorituksia, joten he eivät jälkikäteen pysty muistamaan suorituksia ja kertomaan yksittäiselle suorittajalle arviointiperusteitaan, jos hänelle ei välitetä suoritusta uudelleen arvioitavaksi. Lisäksi monen osallistujan suorituksen on arvioinut kaksi arvioijaa. Yksittäisten osallistujien suoritusten arviointiperusteita on tästä syystä hyödyllisintä kysyä arvioinnista vastaavalta taholta (Solki).

10 pykälän 3 momenttiin esitetty muutos joidenkin tutkintorekisterin tietojen säilyttämisestä ei ole perusteltu. Esitetty 120 vuoden säilytysaika on huomattavan pitkä, koska ihmisten elinajanodote on n. 80–85 vuotta. On myös hyvä huomioida, että kielitaito ei ole pysyvä ominaisuus, sillä jo kymmenen vuotta sitten suoritettujen kielitutkintotodistuksen tasoarviot voivat olla vanhentuneita, koska henkilön kielitaito voi olla parempi tai heikompi kuin se on ollut testihetkellä. Testi kertoo vain henkilön senhetkisen kielitaitotason. Rekisteritietojen säilyttämisen lisäksi tulisi säätää siitä, kuinka kauan säilytetään itse testisuorituksia. Ne ovat keskeistä materiaalia ns. oikaisupyyntöjä ja vilppiepäilyjä ajatellen. Esimerkiksi Maahanmuuttovirasto saattaa tarvita materiaalia tarkistuksiin kansalaisuushakemusten yhteydessä. Kansalaisuus edellyttää kahdeksan vuoden asumista Suomessa, joten onko tällä merkitystä aineiston säilyttämisen pituudelle?

Säännöskohtaisissa perusteluissa sanotaan, että ”---maksuttomuus edellyttäisi myös hylättyjen suorituskertojen tallentamista ja säilyttämistä henkilön elinajan”. Miten huolehditaan siitä, että tieto säilyy vain elinajan? Tuleeko tieto automaattisesti väestötietojärjestelmästä?

10 a § Tietojen luovuttaminen yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteristä

On ehdottoman tärkeää, että tutkinnon suorittajalle ei luovuteta missään tilanteessa tietoa suoritusten arvioijasta/arvioijista. Tietojen luovuttaminen aiheuttaa turvallisuusriskin arvioijalle. On turvallisinta, että tutkintojärjestelmän arvioinnista vastaava taho antaa osallistujille tietoa suoritusten arviointiperusteista. Osallistujalla on hyvä olla mahdollisuus yhteydenpitoon tutkintojärjestelmän kanssa, mutta sen on tapahduttava virallisten väylien kautta (esim. oikaisupyyntö, palautemahdollisuus tutkinnon jälkeen, asiakaspalvelu).

Pykälän 4 momentissa käsitellään rekisteristä luovutettavien tietojen tallentamista. Tarkoittaako esitys sitä, että tietojen luovutuksesta ei jää mitään merkintää? Yleensä tietojen luovutuksesta tulee aina tehdä merkintä, jotta luovutuksen syyt ja ajankohta ovat jäljitettävissä esimerkiksi väärinkäytösten vuoksi. Voiko testiin osallistuja myös itse kieltää omien tietojensa luovuttamisen eteenpäin esimerkiksi viranomaisille?

11 § Tutkintomaksu

Edellytykset tutkinnon maksutta suorittamiseen tulee määritellä aikaisempaa tarkemmin: kuka on oikeutettu maksuttomaan tutkintoon ja miten tutkintoon ilmoittautuminen tapahtuu. Rajauksen on oltava yksiselitteinen, sillä epäselvissä tapauksissa aiheutuu kysymyksiä yhdenvertaisuudesta. Lisäksi vaarana on, että maksuttomuus houkuttelee ilmoittautumaan ylimmälle tasolle myös sellaiset henkilöt, joilla kielitaito ei vielä ole vaadittavalla tasolla. Todennäköisesti mahdollisuus suorittaa yleisten kielitutkintojen ylimmän tason tutkinto maksuttomasti tulee lisäämään osallistujamäärää.

Pykälään esitetty muutos ilmoittautumisen siirtämisestä ja tutkintomaksun palauttamisesta on erinomainen. Peruutukset ja siirtämiset aiheuttavat suuria taloudellisia menetyksiä tutkintojen järjestäjille, Solkille ja Opetushallitukselle, joten nämä kirjaukset lakiin ovat tarpeellisia. Pykälään tulisi lisätä, että jos tutkintomaksu palautetaan sairauden vuoksi, sairaus tulee todistaa virallisella todistuksella.

13 § Tutkinnon tai sen osakokeen suorittajan oikeussuoja

Pykälän perusteluista jää epäselväksi, mitä tietoa tutkinnon tai sen osakokeen suorittajalle on annettava arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen testisuorituksiensa.

Jos osallistujalla on oikeus saada kopiot tutkintosuorituksestaan, hän saa samalla tutkinnossa käytettävät tehtävät ja niiden vastaukset itselleen. Tällainen käytänte vaarantaa tutkintojärjestelmän toimivuuden ja tutkinnon järjestämiskustannukset kasvavat. Yleisissä kielitutkinnoissa on käytössä osiopankki, mikä tarkoittaa sitä, että testitehtävät eivät ole kertakäyttöisiä vaan testissä on uusien tehtävien lisäksi aina tietty määrä jo aikaisemmin testissä käytettyjä toimivia testitehtäviä. Osiopankki sisältää lisäksi tilastollisia tietoja tehtävien toimivuudesta. Tällä tavoin voidaan varmistaa se, että testitehtävät testaavat juuri kyseisiä testitasoja ja että testit ovat eri testikerroilla tasalaatuisia. Tehtävien ja vastausten luovuttaminen tarkoittaisi tutkintojärjestelmän kannalta siis sitä, että käytössä olleet testitehtävät vastauksineen ja laadunvarmennuksessa käytettävät tiedot tehtävien toimivuudesta (osiopankki) menetetään. Jos testitulosten tulee tulevaisuudessa valmistua aikaisempaa nopeammin ja jos tutkintojen on oltava laadukkaita, on testitehtävien osiopankin säilyttäminen tärkeää. Lisäksi osiopankin käyttö on myös

kustannustehokas tapa tuottaa testejä. Osallistujia ei myöskään hyödy saamistaan testisuorituksista, koska arvioinnin aikana arvioijat eivät tee mitään merkintöjä esimerkiksi puhumisen ja kirjoittamisen suorituksiin, vaan he vertaavat suorituksia kirjallisiin arviointikriteereihin ja merkitsevät arviointilomakkeelle taitotasoarvion ja lisäksi voivat kirjoittaa kommentteja osallistujan suorituksesta. Tästä syystä osallistujan pitää itse tulkita, mitkä kyseisen taidon arviointikriteerit vastaavat parhaiten hänen suoritustaan. Ymmärtämisen tehtävien vastaukset taas ovat koneella luettavia, joten osallistujan on vaikea tietää oikeita ja vääriä vastauksia ilman yksityiskohtaisia arviointiohjeita. Osallistujan kannalta onkin hyödyllisintä, jos hän saa arviointiensa perusteet tietoonsa joko kirjallisesti tai suullisesti tutkinnon arvioinnista vastaavalta taholta sen sijaan, että hänelle luovutetaan tehtävät ja hänen omat vastauksensa.

Jos osallistujalle kopioidaan hänen testisuorituksensa, vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto eivät estä testitehtävien leviämistä. Testitehtävien levittämistä ei voida käytännössä valvoa mitenkään, vaikka se olisikin kiellettyä. Testitehtävien levitessä ulkopuolisille voi tästä aiheutua testijärjestelmälle suuria taloudellisia kustannuksia, koska kyseisiä tehtäviä ei voida käyttää uudelleen, ja tämän vuoksi tehtäviä täytyy laatia aikaisempaa enemmän. Lisäksi tarvitaan muita keinoja (esim. asiantuntijapaneeliin perustuva standard setting), jotta voidaan varmistaa tehtävien mittaavan juuri kyseistä tutkintotasoa. Nämä kaikki tuovat lisäkustannuksia ja työtä tutkintojärjestelmälle. Lisäksi tehtävien luovuttaminen voi asettaa tutkintoon osallistuvat eriarvoiseen asemaan, koska osalla tutkintoon osallistuvista saattaa olla ennakkotietoa tehtävistä.

Jos tutkintoon osallistuneelle tulee oikeus pyytää arvosteluperusteita, on hyvä, että pyynnölle on määritely selkeä aikaraja (14 päivää). Toivottavaa on, että tätä mahdollisuutta käyttävät vain sellaiset henkilöt, joille oikaisupyynnöstä voi olla todellista hyötyä. Tällä hetkellä oikaisupyyntöä hakevista suurin osa on sellaisia, joiden kielitaito ei vielä vastaa kyseisen tutkintotason vaatimuksista, vaan he ovat selkeästi osallistuneet väärän tason tutkintoon. Heillä oikaisupyynnön taustalla on tavallisesti kansalaisuuden edellytyksenä oleva kielitaitovaatimus. Lisäksi on hyvä määritellä tarkemmin, mitä oikeus arviointiperusteisiin käytännössä tarkoittaa, jotta tätä oikeutta ei käytetä esimerkiksi palautteen saamiseksi, sillä arviointiperusteiden antaminen useille tutkintoon osallistuneille vaatisi yleisiltä kielitutkinnoilta paljon uusia resursseja.

KOMMENTIT ASETUSLUONNOKSEEN VALTIONEUVOSTON ASETUKSESTA YLEISISTÄ KIELITUTKINNOISTA ANNETUN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

7 § Tutkintosuoritusten arvioijat

Jos arvioijalta vaaditaan jatkossa vain ylempi korkeakoulututkinto, tulee jollakin tavalla varmistaa, että kyseisen henkilön kielitaito kyseisessä tutkintokielessä on riittävän korkealla tasolla, jotta hän kykenee arvioimaan myös ylimmän tason suorituksia. Lisäksi jos vaatimuksena on pelkkä ylempi korkeakoulututkinto, miten laajasti tätä tulkitaan: voiko esimerkiksi kasvatustieteiden maisteri (luokanopettaja) toimia suomen tai ruotsin kielen arvioijana. Säännös arvioijalta vaadittavasta koulutuksesta tulee pitää ennallaan.

KOMMENTIT SÄÄNNÖSKOHTAISIIN PERUSTELUIHIN JA LAKIESITYKSEEN JULKISYHTEISÖJEN HENKILÖSTÖLTÄ VAADITTAVASTA KIELITÄIDOSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

14 § Todistus vastaavasta kielitaidosta

On hyvä uudistus, että Opetushallitus arvioi ja vertaa ulkomailla suoritettuja kielitodistuksia ja kielitaitoa osoittavia asiakirjoja kansallisen lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin vastaavuuden toteamiseksi.

KOMMENTIT ASETUSLUONNOKSEEN VALTIONEUVOSTON ASETUKSESTA SUOMEN JA RUOTSIN KIELEN TAIDON OSOITTAMISESTA

8 § Koulusivistys

Pykälässä sanotaan ”---äidinkielenä opiskellusta suomen tai ruotsin kielestä”. Viitataanko tässä äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineeseen, jolloin siihen kuuluu myös suomi ja ruotsi toisena kielenä vai suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärään?

LÄHTEET

Honko, M., & Hirvelä, T. (2024). Digitaalisen kirjoittamisen tehtävien toimivuus pilottikokeilussa. In T. Leblay, & S. Ahola (Eds.), Yleiset kielitutkinnot 30 vuotta (pp. 102–111). Opetushallitus. Raportit ja selvitykset, 2024: 8. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/yleiset-kielitutkinnot-30-vuotta>

Malessa, E. (2025). Access to (M)ALL: redesigning a literacy support serious game app in a participatory design approach with Finnish language and literacy teachers of adult migrants with limited/interrupted formal education [Doctoral dissertation]. University of Jyväskylä. JYU Dissertations, 905. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0587-4>

Neittaanmäki, R., & Lamprianou, I. (2024). All types of experience are equal, but some are more equal: The effect of different types of experience on rater severity and rater consistency. *Language Testing*, 41(3), 606-626. <https://doi.org/10.1177/02655322241239362>

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Soveltavan kielentutkimuksen keskus